

Kapitola **Autopoietické systémy**

úsek

text

datum

Shrnutí
odstavce

Citace z "Tajemství hladiny" Markoš, str.246, cituje Fiala 1991, str.37 o článku H.R.Maturany:

Existují dva druhy systémů: Allopoietické a autopoietické. Allopoietické systémy zpracují vstupy a vyprodukují výstupy. Systém produkuje něco jiného, než sám sebe.

Autopoietické systémy jsou naproti tomu na okolí nezávislejší, mají sebereflexi a definují si své hranice. Kognitivní strukturu si dává systém sám, není mu dána v informacích.

Autopoietické systémy si svoji integritu a stabilitu uchovávají jen díky tomu, že s okolím interagují relativně málo: VNĚJŠÍ VSTUPY BY MOHLY DOKONCE SYSTÉM ZNIČIT. PROTO VEŠKERÉ INTERAKCE S OKOLÍM MUSÍ SYSTÉM ANTECEPOVAT, a právě tato antecepce je znalostí o světě, jeho interpretací, inteligencí"

Tento pohled vrhá světlo na celou řadu zapeklých problémů v porozumění chování lidí. Např. proč děti tak jásají, když jim odpadne vyučování.

Proč platí pobitevní efekt?

Jak to, že lidé reagují na horoskopy?

Proč člověk, který má něčeho nesnadného dosáhnout, si napřed musí zřetelně představit, jak toho dosahuje? Proč musí věřit tomu, že cíle dosáhne?

Proč má náboženská výchova tak drtivý vliv na chování?

Proč okolí kamenuje proroky?

Zkusím diagnostikovat nechuť k vyučování:

Dítě má jen malou kapacitu k interakci s okolím. Avšak škola do něj předává informace pod tlakem, rychleji, než si stihá nové prvky vnitřního modelu zabudovat do antecepčního modelu. Proto nechá nadbytečné informace opadat, jako při házení hrachu na zeď.

Pokud to pedagog neuřídí, žák si vytváří reakční strategii, založenou ne na pochopení vyučované látky, ale na schopnosti uhodnout správný výsledek. (Např. při zkoušení odezíráním z výrazu učitelova obličeje, z nápovědy od spolužáků, při písemce pomocí taháků, opisováním, nebo převedením látky na jinou látku).

Pokud stávající antecepční model žáka poskytne aspoň částečné vítězství, zdá se mu zbytečné investovat do vnitřní přestavby na přesnější model.

To je současně důvod vyučovací metody, založené napřed na předvedení, že model funguje. Teprve poté, co student vidí, že to je užitečné a vypadá to snadné, lze získat jeho zájem, aby si model osvojil.

Možná by to šlo odhalovat přímo před zraky žáků metodou dialogu zkušeného s nezkušeným.

Příklad Dr. Watson-Sherlock Holmes

Dr. Watson: "Proč se mám vysilovat s vnitřní přestavbou, když na správné řešení někdy přijdu uhádnutím. A když nepříjdu, najmu si někoho, kdo to vyřeší za mě."

Holmes: "Milý Watsone, vaše stanovisko má jistou logiku, související s obchodováním a svobodou. Jste-li bohatý, můžete si mnohé problémy nechat vyřešit za peníze. Jak ale poznáte, že jste nenarazil na diletanta, nebo dokonce podvodníka? Ztrácíte svobodu. Pokud vás postihne záněť apendixu, jistě se spolehnete na prověřeného lékaře, který vás odoperuje. ale jdete-li si koupit boty, můžete s sebou vždy přivést znalce bot? A nejste-li bohatý, za co si zaplatíte vyřešení problému? Musíte být sám v něčem vyhledávaným odborníkem, aby lidé platili vám."

Učitel A to je, milí studenti, výzva pro vás. Vážíte-li si své svobody, budete chtít umět tento typ problémů řešit sami. Pokud chcete být otroci, opisujte od sousedů, spoléhejte na náповědu, hádejte řešení z výrazu mého obličejce.

Ale pozor, vy, kteří si nový model osvojit chcete, se můžete také dostat do nesnází. Někdo z vás má možná svůj dosavadní antecepní model nastaven blízko k novému, a převezme jej rychle. Druhý má však model hodně odlišný a při pohledu na šťastnější spolužáky nabývá dojmu, že je natvrdlý.

Řekne si třeba: "Na to já nemám buňky", a vzdá to.

Tady vás jako pedagog chci povzbudit, abyste si nahlas řekli o pomoc. Je dost pravděpodobné, že podobné nesnáze s přijetím nového modelu, jaké prožíváte vy, má i někdo další ve třídě. Možná se víc ostýchá, než vy, a osvětlení mu může přinést mnohostranný užitek. Pokud bude váš původní model v této skupině jediný, můžeme se domluvit na soukromé hodině, aby vás nedeprimoval pocit, že ostatní zdržujete.

Všimněte si, jak je antecepce populární. Sázky na výsledky soutěží, nevyžádané rady s následným "Neříkal jsem to?".

A na druhé straně obrovská neochota přiznat omyl.

Tvrzení Nemáme nic jiného, než modely.

Důkaz *(Alternativní k důkazu z kapitoly Nemáme nic, než modely) Jako A-subjekt jsme omezeni kapacitou přijímat signály z vnějšího prostředí. Vnější prostředí je o desítky řádů složitější, než např. lidský mozek je schopen sledovat. Proto veškeré projevny A-subjektů musejí vždycky tkvět na zjednodušujících modelech. Model je kupodivu ve značném množství případů úspěšný při antecepci. To nás může svádět k představě, že jsme svým modelem popsali CELOU SKUTEČNOST. To ovšem nikdy nebude pravda. Stačí požadovat po kterémkoli subjektu správnou antecepci dostatečně složitého souboru částic na dostatečně dlouhou dobu. Ovšem pokud by někdo měl pochybnosti, necht' tedy uvažovaný A-subjekt předpoví chování vesmíru na dobu za 1 rok. Částic, které by musel popsat, je tolik, že nemůže získat ani informace o těchto částicích před začátkem pokusu, i kdyby na to měl celou dobu existence Vesmíru..*

Důsledek k1 Nemá smysl komukoli vyčítat, že používá nějaký model.

Důsledek k2 Antecepční teorie je jeden z modelů, který nám může pomoci s antecepcí.

V jiných částech knihy se dokazuje, že probíhá soutěž modelů. Pokud lze ukázat, že určitý model je výrazně lepší pro antecepci, než jiný model, je pro A-subjekt výhodné si osvojit tento lepší model.

Třeba je to tak, že náš antecepční model jsme jednoduše my sami. Když něco předpokládáme, a vsadíme na to, a ono to nevyjde, zraní to nás samotné. Nestálo by za to zkusit neúspěch svést na někoho jiného? Na okolnosti? Na smůlu? A vyhnout se povinné přestavbě vlastního modelu? vždyť ho máme rádi takový, jaký právě je. Andrew Carnegie vyjádřil, že lidé ze všeho nejvíc nesnášejí, když někdo kritizuje jejich názory.

Slova "Měl jsi pravdu" mohou být znakem maximální pokory, přiznávající, že druhý měl lepší antecepční model. Ale také mohou být zlověstná.

A zde se to větví

1) "Nauč mne, jak mohu příště vidět správné řešení, jako ho vidíš teď ty."

2) "Napříště se tě vždycky přijdu zeptat, než se rozhodnu."

3) "Nikdo se tě na tvůj názor neptal. To, že jsi měl pravdu, z tebe udělalo mého nepřítele."

A teď záleží na tom, zda "nauč mne" je snadno uskutečnitelné a kolik mne bude stát, když se pokaždé budu muset "chodit ptát".

Poznámka: Čeština používá gramatický model "udělal jsem" = "já jsem [udělal] ve smyslu stal jsem se někým novým, tím, kdo [udělal] . Angličtina na rozdíl od češtiny řekne "I have made" = já mám [uděláno] ve významu dobyl jsem další území, zbohatl jsem.

Další příklady chování autopoietického systému: odmítání poslouchat , touha po nezávislosti, po svobodě.

Vysvětluji si to tak, že příkazy ze vně jsou často mimo strukturu AM (antecepcního modelu). Ne, že bych nedokázal předvídat matčin příkaz "Vynes smetí", ale v mém modelu není oblíben, a proto jej AM nechce předvídat. Raději by slyšel "Běž s klukama ven!". To naznačuje, že antecepcní model je rozdělen na "příjemný" a "nepříjemný" a to možná stejnolehle s pojmy "ráj" a "peklo" Oldsových myší.

Nejspíše je normální se laskat s příjemným modelem a vyhýbat se nepříjemnému modelu.

Jelikož však řetěz událostí může začít u příjemného a skončit nepříjemně, nebo naopak, musejí být přítomny oba.

Jak tedy vydávat příkazy jinému AA, aby to probíhalo hladce a příjemně?

Asi klíčem bude láska. Pokud oslovený AA vnímá, že i já ho mám rád, jako má rád on sám sebe, bude pro něj splnění příkazu příjemné. Zvláště, když očekává, že po vykonání příkazu dostane pochvalu. (K pojmu láska viz kapitola "Existuje jiná, než antecepcní slast?" v dílu 3)

Druhá užívaná forma příkazu je hrozba trestu - manipulace: "máš-li se rád, tak dělej, co ti říkám, nebo ... bude zle".

Zde je skryto kouzlo zdvořilostních frází typu "Mohl bys to udělat?" na místo strohého "Udělej to!"

V reakci na otázku se AA prozkoumá, a obvykle zjistí, že "by mohl", zatímco u "Udělej to!" pocítuje pouze tlak zvenku.

Jinou významnou vlastností AA je soutěž s jinými AA. Necht' předvídám, že nastane M, zatímco ty, že nastane K. Vzniká soutěž uvnitř kolektivu, k němuž oba patříme, který AA, a přesněji který antecepcní model je lepší = "lépe předcítuje budoucnost".

Z podstaty lásky k vlastnímu AA a v jeho rámci k vlastnímu modelu si přeji, abych měl pravdu já, protože pokud v soutěži prohrají, může si to vynutit nepříjemnou a pracnou přestavbu vlastního modelu.

Stejně velkou náklonnost jako já k M, máš ty ke K. Tedy kdo v soutěži prohraje podstoupí "muka" přestavby.

A jsme u pojmu "muka".

Základem pro muka se teď jeví vynucená přestavba antecepcního modelu. Nicméně poznání, že nastalo K, může být zastřeno hanbou od tebe, který se kocháš svým úspěchem a ponižuješ mne. Mohu opravit svůj AA tak, že se ti příště vyhnu. Místo příležitosti umět příště správně předcítovat K a netvrdit M.

AA je systém. Jeho vynucená přestavba představuje zásahy, kde může být jednou změněnou hodnotou zborcena celá síť vazeb. Proto se jí tak obáváme.